

FRIDTJOF NANSENS INSTITUTT
FRIDTJOF NANSEN INSTITUTE

Det juridiske vernegrunnlaget for villaksen i lys av Grunnloven § 112(3)

Betydning for lovgivning, oppdrettskonsesjoner og domstoler – og for hvordan vi kan sikre villaksen gode livsvilkår

Ole Kristian Fauchald

Lokal forvaltning i praksis 24. mai 2016

Hvorfor bruke tid på § 112?

- «Pyntebestemmelse»?
- Politisk erklæring snarere enn rettsregel?
- Lar den seg operasjonalisere?
- Konsekvenser av å «glemme» den?
- Aktualisert fordi:
  - Stortinget har markert ønske om virkninger
  - Økt oppmerksomhet i allmenheten
  - Kontroversielle miljøsaker
  - Ikke «konsumert» av traktatforpliktelser

Er § 112 relevant for oppdrett?

1) Vil en økning i antall oppdrettsanlegg innebære en krenkelse av retten til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares?

2) Krenker planene som er lagt fram borgernes rett til kunnskap om virkningene av planlagte inngrep i naturen slik at de kan ivareta rettigheten?

§ 112 tredje ledd ble endret i mai 2014

Fra: «Statens Myndigheter give nærmere Bestemmelser til at gennemføre disse Grundsætninger.»

Til: «Statens myndigheter skal iverksette tiltak som gjennomfører disse grunnsetninger.»

Krenker planene første ledd?

- Hvilke miljøkvalitetstandarder?
  - Akvakulturloven § 1: «innenfor rammene av en bærekraftig utvikling» + § 10: «Akvakultur skal etableres ... på en miljømessig forsvarlig måte»
  - Standarder for mangfold av naturtyper, arter og gener, for utbredelsesområder, samt for økologiske prosesser og økosystemers funksjoner: naturmangfoldloven §§ 4 og 5
  - Nasjonale laksefjorder og laksevasdrag
- Betydelig forverring av eksisterende kvalitet?
  - Antallet og plassering av oppdrettsanlegg
  - Drift og avslutning av anlegg
- Hva hvis vi ikke vet nok?

Krenker planene annet ledd?

- Foreligger det utredningsplikt?
  - Hvor klar og sterk må trusselen mot rettighetene etter første ledd være?
  - Produkt av sannsynlighet for negative virkninger og alvorlighetsgrad – mulige formuleringer:
    - Er det *betydelig* fare for *begrensede* negative konsekvenser?
    - Er det *ikke ubetydelig* fare for *alvorlige* negative konsekvenser?
    - Varighet og irreversibilitet er tilleggsfaktorer
- Hvordan er konsekvensene for villaksen vurdert?

Generelt om søksmål mot det offentlige

- Forvaltningsklage. NB: fvl. § 27b
- Generelle søksmål
  - Søksmål for å forhindre planlagt politikk med påstand om brudd på § 112 – påstand om mangelfull utredning
- Hvem er det «offentlige»?
  - Ansvarlig myndighet etter vedkommende lov
  - Staten og/eller kommunen
- Kravet om tilknytning
- Bruk av domstolene til å «stramme inn» forvaltningen?

Spesifikke søksmål

- Skille: før og etter etablering av oppdrettsanlegg
  - Før: ugyldighetssøksmål med sikte på å forhindre etablering
  - Etter: fullbyrdelsessøksmål med sikte på å gripe inn i allerede etablert anlegg
- Alternative ugyldighetssøksmål før etablering:
  - 1) Søksmål mot reguleringsplanen
  - 2) Søksmål mot forurensningstillatelsen
  - 3) Søksmål mot akvakulturtillatelsen

Påstand om ugyldig plan

- Hvem er rett saksøkt?
  - Planmyndigheten etter Plan- og bygningsloven. Generelt kommunen som saksøkt
- Hva er rettskravet?
  - Brudd på konsekvensutredningsplikten ved vedtakelse av plan
  - Brudd på andre prosessuelle bestemmelser?
- Hvilken rolle kan § 112 spille?
  - § 112 som tolkningsfaktor
  - Definisjon av miljøkvalitet: rammen for å fatte vedtak
  - Krav til kvaliteten på utredningen

Ugyldig forurensingstillatelse

- **Hvem er rett saksøkt?**
  - Fylkesmannen fatter vedtak om utslippstillatelser, og vil være rett saksøkt med mindre saken er påklaget
- **Hva er rettskravet?**
  - Ikke anledning til å gi tillatelse etter § 11, med særlig fokus på helhetsvurderingen etter § 11(5)
  - Betydningen av vannforskriften – vannkvalitet
- **Hvilken rolle kan § 112 spille?**
  - § 112 som tolkningsfaktor, står sterkere her enn under pbl.
  - Definisjon av miljøkvalitet: rammen for å fatte vedtak
  - Krav til tilleggsutredninger?

Ugyldig akvakulturtillatelse

- Hvem er rett saksøkt?
  - Fylkeskommunen, eller Fiskeridirektoratet etter klage
- Hva er rettskravet?
  - Ulovlig gitt tillatelse
- Hvilken rolle kan § 112 spille?
  - § 112 som tolkningsfaktor, står sterkere her enn under pbl. og forurensningsloven?
  - Definisjon av «miljømessig forsvarlig» og «verneinteresser»
  - Krav til tilleggsutredninger?

Søksmål med sikte på å gripe inn i etablerte anlegg

- Dersom ny kunnskap eller det foreligger endrede faktiske forutsetninger
- Påstand om plikt til å omgjøre eksisterende tillatelser eller unnlate å fornye tillatelser som er utløpt
- Relevant under forurensningsloven og akvakulturloven
- Betydningen av Grl. § 112 ved tolkning av omgjøringsregler og regler om krav om fornyede tillatelser

Søksmål mot private

- Erstatningsspørsmål
  - Aktsomhetsnormen: Er det vilkår om brudd på vilkårene i tillatelser?
  - Hvordan forholde seg til myndighetene?
  - Krav om økonomisk tap
  - Bevisvurdering og årsakssammenheng
- Straff – privat straffesak?

